

KONU EDEBİYATIN SANAT AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ II

Klasisizm: Klasisizm, XVI. yüzyılın sonlarında Fransa'da monarşinin güçlenmesiyle ortaya çıkmış bir edebî akımdır. Eski Yunan ve Latin edebiyatlarını örnek alan klasisizmde sanattaki kural ve ilkelere sıkı sıkıya bağlılık esastır. Bu akımda akla, sağduyuya ve ahlak ilkelerine büyük önem verilir. Kişisel duygu ve eğilimler değil insanın değişmeyen özellikleri yansıtılır. Konular tarihten ve mitolojiden alınır. Kahramanlar soylulardan seçilir. Dil ve anlatımda mükemmellik amaçlanır; açıklık, yalınlık, duruluk önemsendir. Kaba ve çirkin sözlere yer verilmez. Sanatçı eserinde kişiliğini gizler.

Romantizm: Romantizm, Orta Çağ monarşisinin sanat anlayışını temsil eden klasisizme tepki olarak XVIII. yüzyılın ikinci yarısında doğmuş bir edebî akımdır. Romantizmde duygular, din ve tabiat önemsendir. Konular genellikle günlük hayattan ve millî tarihten alınır. İyi-kötü, hayal-gerçek karşıtlığından yararlanır. Kişiler toplumun her kesiminden seçilebilir, doğal ve toplumsal çevrelerinden soyutlanmadan ele alınır. Bu nedenle sosyal çevre ve doğa betimlemelerine önem verilir. Sanatta toplumsal fayda gözetilir. Duygulu, şairane bir üslup kullanılır. Bu akıma bağlı sanatçılar eserlerinde duygu ve düşüncelerini gizlemez.

Realizm (Gerçekçilik): Realizm, XIX. yüzyılın ikinci yarısında romantizme tepki olarak doğmuş bir edebî akımdır. Bu akımda pozitizmin bilimsel felsefesinden yola çıkıldığı için gerçekçi gözleme büyük önem verilir. Kişilerin davranışlarını, karakterlerini belirlediği düşünülen doğal ve toplumsal çevrenin betimlenmesine ağırlık verilir. Bu acıdan bakıldığında realist eserlerde işlevsel betimlemeler yapılır. Realizmde kişiler toplumun her kesiminden seçilebilir. Yazar, eserinde kendi kişiliğini gizler; nesnel bir anlatım tutumu sergiler. Bu akım sanatçılara göre yazarın herhangi bir mesaj verme kaygısı yoktur. Kurallara uygun, sağlam bir dil ve üslup kullanılır. Roman türü özellikle realizm akımıyla birlikte büyük bir gelişme göstermiştir.

Fransız edebiyatından Balzac (Balzak), Flaubert, Stendhal (Stendal); Rus edebiyatından Dostoyevski, Tolstoy, Gogol; Amerikan edebiyatından Mark Twain (Mark Tveyn), Jack London (Cek Landın), Hemingway (Hemingvey); İngiliz edebiyatından Charles Dickens (Carlz Dikinz) realizmin dünya edebiyatındaki önde gelen temsilcilerindendir. Türk edebiyatında Sami Paşazade Sezai, Recaizade Mahmut Ekrem, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Memduh Şevket Esenal bu akımın başlıca temsilcileridir.

Natüralizm: Natüralizm, XIX. yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkmış bir edebî akımdır. Evrende olup bitenlerin nedensellik bağlantısı içinde belirlendiği görüşünü esas alan determinizmin edebiyata yansımalarıdır. Realizmin ileri aşaması sayılır. Gerçeği anlatmada realistleri yetersiz bulan natüralistler, gerçeği yansıtmayı aşırılığa varır; doğayı anlatırken deneysel yöntemden yararlanır.

Toplumun laboratuvar, insanın incelenecek bir nesne gibi görüldüğü bu akımda kişilere ve olaylara bir bilim adamı nesneliliğiyle yaklaşılır. Natüralizme göre aynı nedenler aynı sonuçları doğurur, kişinin davranışlarını iradesi değil soya çekim ve sosyal çevre belirler. Toplum için sanat anlayışının hâkim olduğu bu akım çevresinde yazılan eserlerde toplumdaki dışlanan kişilere yer verilir. Kahramanlar ait olduğu çevrenin diliyle konuşturulur, sokak dili edebiyata girer.

Fransız edebiyatından Emile Zola (Emil Zola), Alphonse Daudet (Alfons Dode), Guy de Maupassant (Giy do Mopasan) natüralizmin dünya edebiyatındaki önde gelen temsilcilerindendir. Türk edebiyatında Beşir Fuat, Nabizade Nazım ve Hüseyin Rahmi Gürpınar'da bu akımın etkileri görülür.

SORULAR

1- Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Klasisizm, XVI. yüzyılın sonlarında Fransa'da monarşinin güçlenmesiyle ortaya çıkmıştır.
- B) Natüralizme göre aynı nedenler aynı sonuçları doğurur.
- C) Romantizmde kahramanlar soylulardan seçilir.
- D) Realizm, XIX. yüzyılın ikinci yarısında romantizme tepki olarak doğmuş bir edebî akımdır.
- E) Hüseyin Rahmi Gürpınar'da natüralizm akımının etkileri görülür.

Cevap: C

2- XIX. yüzyılın ikinci yarısında romantizme tepki olarak doğmuş bir edebî akımdır. Bu akımda pozitizmin bilimsel felsefesinden yola çıkıldığı için gerçekçi gözleme büyük önem verilir. Kişilerin davranışlarını, karakterlerini belirlediği düşünülen doğal ve toplumsal çevrenin betimlenmesine ağırlık verilir. Kişiler toplumun her kesiminden seçilebilir. Yazar, eserinde kendi kişiliğini gizler; nesnel bir anlatım tutumu sergiler.

Bu parça aşağıdaki sanat akımlarından hangisine ait bir açıklama niteliği taşımaktadır?

- A) Klasisizm
- B) Realizm
- C) Romantizm
- D) Natüralizm
- E) Sembolizm

Cevap: B

3- Bazı edebî akımlar eserlerini vermeden önce, bu akımı benimseyen sanatçılar bir araya gelip ilkelerini tespit etmişler ve sanatçılar o ilkeler doğrultusunda eserler vermişlerdir. Belli bir dünya görüşü ve sanat anlayışına göre eserler verilmeye başlandıktan sonra o akımın ilkelerinin tespit edildiği de olmuştur. Yine bir görüş etrafında toplanan sanatçılar eserlerini vermiş, ancak o akımın ilkelerini belirlememiş olabilirler. Bazı yazar ve şairlerse, hayatının bir döneminde bir akıma göre eser verirken bir başka dönemde başka bir akıma dâhil olup eser vermiştir. Bazı akımlar, felsefede doğup edebiyata yansımıştır. Bir tek edebî akıma dâhil edilemeyecek eserler de mevcuttur; yani eser birden fazla akımın özelliklerini gösterebilmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ayyıldız, Okutman Hamdi Birgören, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*

Bu parçada edebî akımlarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Bir eserin birden fazla akımın özelliğini gösterebildiğine
- B) İlkeleri sonradan tespit edilen akımlar olduğuna
- C) Bazı akımların felsefede doğup edebiyata yansıdığına
- D) Aynı zaman diliminde birden fazla akımın doğduğuna
- E) Bazı sanatçıların tek bir akıma bağlı kalmayabildiğine

Cevap: D